

Magyarország felszabadulása a török uralom alól

1686 szeptember 2

Budavára visszafoglalásának 250. évfordulója

Egykorú feljegyzések alapján közli
Dr. Ernst Ottó

Budavára nem csupán egy erősség volt, egy a sok közül, stratégiai pont és fontos útkereszteződés; sokkal több volt ennél: szimbóluma, jelképe és valóban kulcsa a körülötte elterülő országuralmának. Miként egykor Velence az Adriát, — úgy zárta el, vagy nyitotta meg a magyar Felvidéket, Dunántúlt, Nagy Alföldet, sőt Erdélyt is ez a kicsi vár a Duna fordulóján. Ezért volt ma 250 év előtt töröknek, magyarnak és császáriaknak oly döntően fontos ennek az egymagában véve se nem túlságosan nagy és nem is különösen gazdag erődítménynek a bírása, csak úgy, mint körülbelül másfélszázaddal utóbb, 1849-ben.

Az új honfoglalás

Mert Buda visszavétele csakugyan egyik legkimagaslóbb, legfontosabb eseménye volt az ezeréves magyar történelemnek. Legalább annyira sorsdöntően fontos, mint a Szabadságharc, Mohács, a Tatárjárás. Mert valóságos honfoglalás volt a 250 év előtti Budavár visszavételének a folytatása és következménye is. És hogy már a kortársak is mennyire érezték ennek az eseménynek rendkívüli súlyosságát, azt világosan bizo-

XI. Ince pápa

nyítják az egykorú feljegyzések és nyomtatott kútfók is.

»A Cassán Az Akadémiai Bötükkel nyomtatott RÖVID MAGYAR KRÓNKA SOK RENDBELI FŐ HISTÓRIÁS KÖNYVEKBŐL NAGY SZORGALMATOSSÁGGAL EGYBESZEDETTET ES IRATTATOTT PETTHÓ GERGELYTŰL« című ritka példány ilyképpen szólaltatja meg ebből az alkalomból magát Budavárát:

Im sokszor és gyakran engem ostromlottak,
Így szól Buda Vára: s — körülöm forgottak,
Miattam s — érettem voltak vér ontások.
Hadi készületek s — számos harcizások.
Nagy időtül fogva Török kézen voltam,
És csak Török nótát réguta sipoltam,
Török iga alatt nyögtem s — fohászkodtam,
Régi Királyimhoz nem kapaszkodhattam,
Ezer hat száz nyölezvén hatodik esztendő
El jó. Abban ismét én vagyok veszendő;
De Isten úgy adgya, hogy megszabadulok,
Királyimhoz ismét örömmel koldulok.

Az ostrom — egykorú feljegyzések szerint

Buday E'saiás »MAGYARORSZÁG HISTÓRIÁJA A MOHÁCSI KESZÉDELEMTŐL BUDA

VÁRA VISSZAVÉTELEIG« utolsó lapjain a következőkben számol be a történetekről:

»Az 1686. esztendő még szerentsébb volt I. Leopoldra nézve. Mert ebben Buda Vára is, mely a' töröknek 145 esztendőtől fogva, az Ország közepén, mint egy fészke volt, visszavéttett. Ez az igen örvendetes, és Magyar Országra nézve örökre nevezetes dolog így esett: Császári Fő Vezér Lotharingiai Károly, hétezer Brandenburgiai és tizennégyezer Magyar Katonákkal táborát megújítván, Junius 18. napján Buda Városának és Várának körülvaló sántzoltatásához fogott. A' véle lévő Bavariai Választó Fejedelemmel, Maximiliánnal úgy osztotta meg a terhet, hogy az a 'Szent Gellért hegye Ódalaról, ő pedig maga a' Bétsi Kapura néző Szent Rókhuss hegye tövéből kezdendé el az Ostromot. Midőn már keményen folya az ostrom: a Várban lévő óltamazó hadnak segítségére, a' Török Nagy Vezér, Hatvanezer emberből álló sereggel, Ertsin felől megérkezik. Látván ez, Lotharingiai Károlynak Hadimesterségét, hogy Budát szabadon ostromolhatja, néki pedig annak sántzaihoz férti nem lehet, azomban a' táborozásra való idő is mulik; egész táborából 5000 Jántárokat kiválaszt, hogy avagy csak azok, valami uton furják bé magukat Budára. Másfelől maga, mintha ugyan a' Császári sántzokat egész táborával akarná ostromolni, minden ágyuival megindul. Az ötezer Jantsár olyan dühösséggel és vakmerőséggel nyomult előre, hogy a sántzot meghágván a' Keresztyén táboron keresztül vágott. Mintegy négyezerig való ottveszett benne; de a' többi bément Budára — Lotharingiai Károly, Vitézeinek sokszori visszaverettetése után September 2. napján estvéli hat óraker, a' Bétsi Kapu felől egész erővel való ostromot rendelt. A' minemű tüzzel ment a Várra való rohanás; éppen olyanul vivődött az ellenállás, Midőn már szinte esügedni kezdettek volna az ostromlók; Petneházi nevű híres magyar vitéz, a' ki eleinte Tökölynek Ezredes kapitánya volt, de azután a Császár büségére visszatért, a' vele levő Magyarokkal, a' Vizi Városból a' Vár kőfalára felhágott. E' példát a többi nép is minden tartózkodás nélkül követvén: Buda Vára reménységén felül való szerentsévével, kevés idő alatt, megvétett. A' Nagy Vezér teak ott közel volt egész táborával együtt; haragjában a' mint Cserei Mihály szól, kontyát a földhöz vevén. De az erős sántzok miatt, Budát meg nem segíthette; hanem annak megvétele után, nagy gyalázzattal és bosszússággal takarodott el. Hogy már akkor Buda visszavétele, oly nagy következtésű dolognak nézödött, mely által Magyar Ország, a Török Igát nyakából kivetvén, mintegy meg fogna ujulni: abból tetszik meg, hogy September havának 2. napja, mellyen az esett, az akkori római Pápa XI. Innocentius rendeléséből, az I. Leopold kérésére a' Magyarok első Királyának, Szent Istvánnak emlékezetére szentelődött.«

A török csel

Ezzel végződik Buday E'saiás urunk beszámolója. Amit a Jantsárokról mond az is megfelel az igazságnak: valóban kísérlet történt, hogy addig is, amíg a szorongatott Vár felmentésére siető Szulejmán pasa az új nagyvezér serege zömével megérkezik, legalább egy gyorsított menetben előre küldött jantsár csapat átvágja magát az ostromló gyűrűjén és megerősítse Buda török védőrségét. A Ricaut által 1694-ben angol és német nyelven ezekről az eseményekről kiadott »DIE NEU-ERÖFFNETE OTTOMANISCHE PFORTE« című kétkötetes remek kiadású és nagy szorgalommal megírt tartalmú művében

erről az epizódról (II. kötet 350. oldal) azt írja, hogy amikor Abdurrahman pasa, Budavár parancsnoka egy kiesempészett levelében közölte a nagyvezérrel, hogy sürgős segítségre és erősítésekre van szüksége, különben a várat nem tart-

Lotharingiai Károly

hatja tovább: a nagyvezér elhatározta, hogy eselhez folyamodik.

4000 jancsár halála

Mintegy 5000 legmegbízhatóbb és mindenre elszánt jancsárját átöltöztette magyar és horvát parasztk ruhába és ezeknek kellett volna ilyen állítóztékben belopakodni a Várba, miközben a parasztgúnyak alatt fegyvereket és lőszert rejtettek. Az ezen hadicsel kiviteléhez szükséges ruhákat a nagyvezér igen egyszerű módon szerezte be: összefogdosztatta a tábora környékén lévő magyar és horvát falvak férfi lakosságát, mintegy 5000 embert, akiket parancsára még azon éjszaka az utolsó szál emberig lemészároltak és a halottak ruháiba bujtatták a Budavár megsegítésére küldendő jancsárokat...

Amikor az első néhány száz magyar és horvát paraszt« tényleg kis csoportokba és lehetőleg minden feltűnést kerülve átjutott az ostromzáron, Caprara tábornok felfedezte a turpisságot és közelhordó kis tábori ágyúival a már közelgő további tömegekre tüzelgetett. Mintegy 4000 jancsár holtteste maradt a várároknak és csak körülbelül ezer embernek sikerült bejutnia, azoknak is jó része sebesülten, — mondja az »Ottomanische Pforte.«

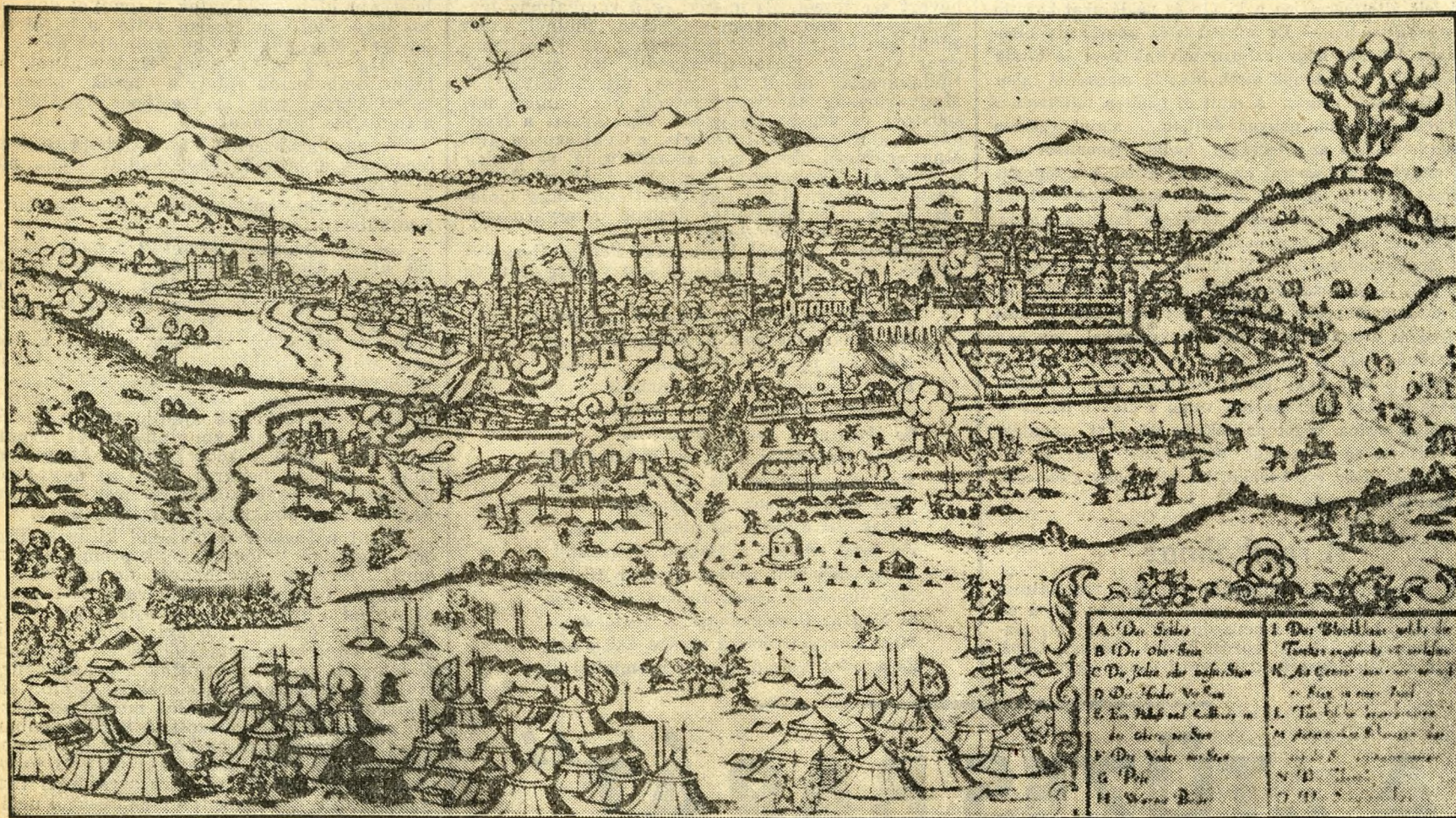
Abdurrahman, Budavár hős védője

»Abdurrahman pasa, Budavár parancsnoka és védője, akiről a visszafoglalásról szóló jelentésekben oly sok szó esik, valóban nemcsak érdekes, hanem csodálatos és imponálóan hős ember volt a szó legmagasabb értelmében. Világosan tudta, hogy az ostromló sereg nagy túlerejével szemben képtelen lesz sokáig tartani a várat és avval is tisztában volt, hogy a nagyvezérre, a felmentő seregek segítségére nem számíthat. A három esztendővel azelőtt elszenvetett bécsi vereség túlváratossá tette a török hadvezéreket, akik, némileg joggal, egyre attól tartottak, hogyha túlmeszszire merészkednek, elvágják mögöttük a visszavonulás útját. Ezért küldött csupán Szulejmán nagyvezér erősítéseket Budára és ezért nem jött maga. És Abdurrahman, noha hetvenéves volt, öreg és beteg, még sem volt hajlandó eleget tenni a többibben megismételt felszólításnak, hogy adja meg magát, mert tisztában volt avval, hogy itt nemcsak két csapat mérközött meg egymással, hanem Buda alatt a kereszténység és mohamedánizmus döntő csatáját vívták. Amikor tehát 1686 szeptember elsején a várat ostromló első nemzetközi, mondhatnók: első népszövetségi hadsereg főparancsnoka, Lotharingiai Károly herceg utolsóízben szólította fel a budai pasát a vár feladására, Abdurrahman a következő levéllel válaszolt:

Nincs megadás!

»A római és német császár vezérlő tábornokának, a lotharingiai és bajor hercegnek!

Megkaptuk levelét és megértettük, hogy azt kíván-

Az ostromolt Budavárának egykorú rajza

ják tőlünk, hogy átadjuk a várat. A Mindenható Isten kezében van a döntés afelett, hogy kié legyen majd ez a vár. Tudunkra adtátok jószágos szándéktokat, mely szerint azt szeretnétek, hogy ne folyék tovább hiába az emberek vére. Ami ezt illeti, vajjon nem lenne jobb, arra törekedni, hogy a két császár (a szultán és a német császár. Szerk.) között dúló véres viszály és harcok megszűnjenek és vajjon nem lehetne-e Budavár helyett cserébe egy másik várat elfogadnotok? Ha ezekben a kívánságainkban segítségünkre lennétek, úgy nézetünk szerint jó munkát végeznének és megakadályoznátok azt, hogy ez a vár minden védőjével és belakójával az utolsó szál emberig elpusztuljon. A Mindenható segítségét kérjük, hogy az ő alázatos szolgálói végre megkíméltesse a harci tüzeketől.

Abdurrahman
ezidőszert Budavár parancsnoka.

Aki a keletiek virágos, körülírásokat kedvelő nyelvét ismeri, az ebből a levélből természetesen első olvasásra felismeri a lényegeket: *megadásról szó sem lehet!* És valóban, Abdurrahman — vagy amint általában nevezték: *Apti pasa* — meghalt, de nem adta meg magát. Amikor másnap szeptember 2-án délután az általános ostrom minden oldalról megindult: Apti pasa, a hetvenéves tó-

cia, spanyol, német és magyar főúri házak sarjai fejezték be fiatal életüket ebben a szent háborúvá deklarált, XI. Inocencius pápa és Buonvisi bíboros által oly hallatlan energiával előkészített világnézeti leszámoló küzdelemben.

Kétségtelen, hogy mindkét fél hősiességgel harcolt és hogy a győzelem, noha drága árat kellett érte fizetni, jól megérdemelt diadal volt. Az ostromlók segítségére volt vitézségük mellett az a körülmény is, hogy Lotharingiai Károly nagyszabású és *önzetlen* hadvezér volt, aki siettetette a várnak rohammal való megvétele és nem hallgatott a haditanácsra, amely az óvatosabb, lassabb kiegészítéssel való győzelmet javasolta. Pedig ez esetben, a kor szokásainak megfelelően, minden a várban található kincs, a fővezér magánzsákmánya lett volna, míg általános rohammal való bevétel esetén — amint ez 250 évvel ezelőtt történt — három napon át minden katona szabadon zsákmányolhatott saját magának. Milyen másként volt ez három évvel ezelőtt, 1683-ban, Bécs ostromakor!

Isten olyan diadalt adott . . .

Erről a különbségről ékesen beszél *Sobieszki* János lengyel királynak közvetlen a felszabadítás után nevéhez intézett levele, amelyik így szól: »Isten oly diadalt adott, melyből nemzetünkre hal-

hatatlan dicsőség hárul. A csatamező birtokunkba maradt, az ellenség megszámlálhatatlan halottat, ágyúját és óriási kincseket hagyott rajta, melyek kezünkbe estek. A nagyvezér elfutott és legbecsesebb jószágainak én lettem az örököse. Már 10-ikén jelentettem, hogy megtámadom az ellenséget és 12-én a Bécs fölötti magaslaton állott a sereg, ahonnan beláthattam az egész török tábor és az ellenségek vereségét. A nagyvezér gögjében az hitte, hogy visszaverhet és egyúttal folytathatja az ostromot és valóban volt is még 150.000 embere. A janicsárok ott is maradtak az árokban, az ostromlottak kitörésének a visszaszorítására ő maga nekünk indult és a hegy aljában meg akart támadni, én pedig a balszárnyat küldtem ellene, melyet a bajor választó vezetett. A lotharingiai herceg szintén rendkívüli vitézséggel rohanta meg a törököt, leütte a Kahlenbergről és zavarba hozta. Midőn a nagyvezér maga támadta meg jobbszárnyunkat, nagy dühvel és hatalommal, huszárjaink erősen állottak ellen, úgy hogy időt nyertem soraim szétbontására, melyeket addig a hegy meredeksége akadályozott és félőrai harc után megfutamtottuk csapatjait. Amint a bajor választó és a többi fejedelem, aki hozzánk jött, látta, hogy megvertem az ellenséget, nagyon dicsérték vitéz-

A szent liga emlékérmének előlapja

rok tábornok mindkét kezében drágaköves szabállyal védekezett és vagdalkozott, mindhalálig. Ott esett el, ahol most sírja és emlékműve áll, a mai budai hadtörténelmi múzeum mellett.

A győzelem nemzetközi jelentősége

Ami egyébként Budavár 250 évvel ezelőtt történt ostromának és visszahódításának fontosságát nemzetközi viszonylatban is eléggé dokumentálja: az ebben az ostromban való részvételért kapta meg utóbb, Dunapentelén tábornokká való kinevezését a fiatal *Szavojai* Jenő herceg! De nemcsak ez a példátlanul ragyogó katonai karrier kezdődött Budavár visszavételénél; sok nagyon sok más be is fejeződött ottan; angol, fran-

Budavár visszafoglalása

(Egykorú metszet)

ségünket, némelyek öleltek, mások kezeimet csókolták, mind felkiáltottak: éljen a király és példájukat követte az egész armádia. — Ez a szerencsés csapás oly hihetetlennek látszik, hogy az ostromlottak nem is hiszik és még mindig tartanak attól, hogy a megszálló tábor ismét összeszedi magát. A mult éj lóháton töltöttem és meg kell vallanom, nagyon örültem, amint egészen szétszórva láttam az ellenséges hadat. Semmiből sem lehet annyira megismerni az ozmán birodalom roppant hatalmát, mint a lópor, a golyó és más hadikészletek végtelen tömegéből, melyet a táborban találtak, amelyből már sok milliót éret hordtak össze, noha a katonák sokat megsemmisítettek. Mivel az ütközet tüzes és véres volt, mi is sokat veszítettünk embereink közül, az egész csatamező pedig tele van tört kardokkal és más arannyal és drágakövekkel ékes fegyverekkel, úgyhogy szembetűnő, hogy a török sereg java elesett. Maga a nagyvezér is csak nagy bajjal menekült meg, főtisztjei elhulltak és még nagyobb lett volna a diadal, ha az éj nem vetett volna véget az üldözésnek. Azt mondják, hogy százezer sátor maradt zsákmányul, melynek kifosztása sok időbe fog kerülni, bármily nagy győztesek s ostromlottak száma.

A romhalmaz

A visszafoglalt Budából csupán romhalmaz került a győzők kezére, mert amit az ágyú és földalatti aknák össze nem döntöttek, azt elpusztította a végső ütközet során kitört tűzvész. Csak *Mátyás király temploma maradt épen*, egyébként

üszkők, romok és temetetlen holttestek tömege hevert szerteszét. És mégis: ez a romhalmaz termékenyebb volt bármely fekete földnél, mert ebből serdült az új Magyarország, az újkori magyar kultúra. Ebből a második honfoglalásból Budavárának, ebből a véres visszahódításából Magyarországnak Szent István óta immár másodszori és végső eljegyzése következett a Nyugattal, a nyugati kultúrával; a válaszüton álló Magyarország ekkor csatlakozott újból és végleg a civilizált Nyugathoz, szemben a barbár kelettel, Ázsiával. Ezért olyan felejtethetetlenül nagy emlékezetes és jelentőségű ünnepe Magyarországnak 1686 szeptember 2-ika.

Végezzük, amivel kezdtük *Pethő* Gergelynek az erről a korról szóló fejezet végére írott és ideillő kedves sorával:

Itt már meg-alitom el-kopott pennámat.
Itt immár elhagyom Krónikás munkámat;
Meg akar nyugodni el-fáradott pennám,
És itt végződni históriás munkám.
A' kegyes olvasó ezeket olvasván,
És jóakarattal kezébe forgatván
Fogja tapasztalni, hogy mi Krónikánknak
Már más formája lesz mi Históriainknak.
Itten elő adott sok jeles maradék
'S tekintetre méltó Krónikás hulladék
Fel fogja cifrázni a 'Magyar Krónikát,
'S esztendőnként rendelt Magyar Históriat.
Már díszesebb leszen Hazánk Krónikája,
'S Magyar Országunknak e 'Históriája,
Mert elhagyott dolgok rendbe állítatnak,
És a 'mint illendő, úgy ki nyomtatattanak.

A „TÜZES BARÁT”

A kolduló barát, P. Tüzes Gábor portréja
Ismeretlen adatok Budavár visszafoglalásának egyik legnagyobb névtelen hősről

Ködbevesző 250 évvel ezelőtt, a megvívhatatlan bástyákkal büszkélkedő Budavára fölött, elhalványult a török félhold ezüstje. A vár hősiességének története történelemkönyvismert, vízfolyás gyorsaságával fújjuk: az egyesült európai hadak élén *Lotharingiai* Károly herceg fővezérkedett, *Petneházy* Dávid és *Bottyán* János hadnagy legendás hősök, felrobbant és égbeszállt a török löportorony, tűzvész pernyéi az ősi Buda helyén, — »ments meg uram döghaláltok! — siránkoztak akkoron, mert kolera, pestis pusztított, a török fejét vesztve, Allah büntető kezére gondolva, menekült és Lipcsétől Barcelonáig XI. Ince pápa rendelkezésére mindenhol tömjénfűstös és palástos hálaladó misék annak ujjongásos örömeire, hogy a török futott — futamodott Európából...

A vár megvívása után hullottak az érdemrendek, hivatottak írták a történelmet, pontosan tudjuk annak nevét, aki először nézett farkasszemet a térdig lengő szakállú jó öreg Abdi basával? csak csupán P. Tüzes Gábor, ez az egyszerű kolduló barát neve halványul alig észrevehetően a díszkötéses történelemkönyvek merített papírú lapjain. Pedig csak a barát hősiességével és »tízetontó« tudományával került keresztres zászló »azon a verőfényes kékgú« szeptember másodikán Buda várának ormára.

A földi és világi hatalmasságok ünnepeitéseinek győzelemittas lábában, teljesen megelégedtek, homály borult, felejtető ködben maradt mindvégig napjainkban is: P. Tüzes Gábor. A kolduló barát a 65 ezer létszámú egyesült keresztény sereg roham várakozásában »egymagában« szétágyúzta Buda várának bástyáit, omlottak öles árkokba a falak, több szekényi széles már a rés, »jól dolgozott a barát«, intézték el a vezéri tekintélyek, majd a kürtök égzengő szólasával megindult rohamra »győzelmet« kiáltva az emberáradat. Az egyszerű kolduló barát, ahogy a bágyadtüzi szeptemberi nap búcsúzkodó pillanatában meglátta a török lófark helyén, a győző »kereszt« dicsfényét, megegy Istennek tetsző fohászt sóhajtott, aztán rákerült, rátévedt a budai hegyekből kiovakodó országútra és eltűnt, nyomavesztett, úgyhogy csak egy év eltakarodása után bukkantak rá az egész országot végigszáguldozó és nevét szélbe kiáltó császári futárok.

Kolduló barát ördögös tudománya

Pap volt, daróckámszajú szerzetes, kolduló barát, ki csak kötelességét teljesítette. Úgy vélte, hogy a legfőbb, láthatatlanul is látható Urának öröme telik pusztító munkájában és ezért ahol tüzet és vészontó »golyóbisai« nyomában leomlottak a bástyafalak, már indult és járta örök útját az országutakon, sietve, nehogy dicséreteket, látható, reánézve értéktelen földi babérokat kapjon...

Eddig halványan keveset tudunk róla. De a krónikás, a könyvtárak és az Országos Levéltár hallgatag titkaiból 250 év után csak előráncigálta a ködös multból és már írja, rajzolja P. Tüzes Gábor portréját, amelynek érdekessége, újszerűsége — szerzetesi mivoltát tekintve — talán egyedülálló a magyar történelemben.

P. Tüzes Gábor a kolduló barátok keresztjét

cipelte életének téres útjain. Győr megyéből szakadt a törzsoke, földműves szülők ajánlották fel az Istennek és néhai világi neve hamar kiveszett a köztudatból. A nép száján már: P. Tüzes Gábor. Ördögös, tüzzel barátkozó tudománya miatt nevezték így, mert az egyszerű, Isten kedve szerint élő szerzetes, amellet, hogy az ige malasztját osztogatta a dúvadas emberszerűben, csak azon törte a fejét, hogy a pusztuló, jajveszékélő kereszténységet, miképpen mentse ki a pogány-török senyvesztő jármából. Ezért lépett a legszívesebben papi rendbe, Sanyargatta magát, vezekelt, megvetette a világ örömeit, erdők mélyébe bujt, ahol paptársának a ferencendi Anklitz Konstantinnak »a puskapor csodálatosságáról« szóló könyvét olvasta...

A lövedékcsoda

És egy csodától terhes látomás után már érezte elhivatottságát. Zarándok útjában a városokban ként vásárolt, mogyorófa galyát égette szénre, a katonai táborokban kitanulmányozta az akkor divatos, de csekélyhatású és alig jó hajításhozó vívó ágyukat és sikerült is egy olyan lövedékesodát előállítania, amely becsapódása után robbant, tüzet, lángot gerjesztett és pusztított. A pogány-török megsemmisítésének terve lebegett szemei előtt és jószerecséjével, már L. Lipót, tüzérsegi szakértőjének is bemutathatta tudományát. De azok kezlegyintéssel és vállveregető mosollyal intézték el. A kolduló barát azonban nem csüggedt. Ottjárt a császári hadak nyomában és mód kínálkozásával addig könyörgött a császári katonáknak, míg azok megengedték, hogy odaállhasson az ágyuk elé. És ekkor csodák történtek. Az ördögös barát egyetlen lövedéke erdőket gyújtott, évszázados tölgyek lángja festette tüzipirosra az eget, a jámbor nép keresztet vetett, a barátok félelmetessé növekedett a híre, már »Tüzes« melléknévvel illették, tudománya végtelen arányúvá nőtt, a császári haditanácsosai Lipót felséges színe előtt is el-elejtették a nevét, majd Buda ostromára készülődő Lotharingiai Károly figyelmét is felhívták a barát »ördögösségére«.

De a fővezér a spanyol eredetű Gonzales Antal, olthatatlan, görögtüzes, lövedékeire esküdt és a spanyol don pedig féltékenységekben csak szemfényvesztésnek nevezte Tüzes Gábor találmányait.

— Mert ki hallott volna olyant, hogy egy kiltó ágyúgolyó gyujtogasson is. Az ágyúgolyó csak robbanjon! — volt a jelszó a fővezér táborában, de azért a pápai legátus közbenjáró kérésére Tüzes Gábort is meghívták Budavár ostromához.

Munkában a Tüzes barát

P. Tüzes Gábor 1686 július 26-án szent Anna napján érkezett Buda alá. Először meggyönt, megáldozott, a kenyértársnyájába rejtőzködő Isten nevében vett ajándékokat szétosztotta a rászoruló szegények között és időrongyolta kámszájában lejelentkezett Lotharingiai Károly hatalmassága előtt.

A fővezér ugyan bosszankodott a kolduló be-

rát beocsátásán, de mivel június 18-a óta a vár bástyáin hiába robbantak a spanyol don görögtüzes lövedékei, »tudomásul vette« a barát felkínálkozását. Mert addig hiába szakadtak az ágyúk torjai. Ha meg is inógtak Budavárának bástyái, hiába omladoztak falai: a török boszorkányos gyorsasággal már is facölöpös védőfállal védte a foghíjas bástyákat...

A parancs szerint Tüzes Gábornak, ezeket a facölöpös erődítményeket kellett volna megsemmisíteni.

A fővezér naplójában így ír a kolduló barát munkábaállításáról.

— Az éjjel megkísértetett a most érkezett barát által, újonnan feltalált tűzmű által, a részre gyakorla helyezett cölöpöket elégetni, mivel a bajorok ezt az ő oldalukon nappal a kívánt eredménnyel megtették, ott habár valamivel meredekebb, de nincs oly távolság, mint a mi oldalunkon, azért a törökök, itt elővigyázattal voltak és alkonyatkor számos szurokkoszorút függesztettek a részre, úgyhogy a dragonyosok, kik erre ajánlkoztak, nem férhettek alkalmasan hozzá és az ellenség által a mi vonalunkon túl azonnal észrevették. Ennek következtében kénytelenek voltunk a nappal bevárni, hogy az ágyúk törjenek nyílást a cölöpök között és azok mellözésével a bejáratot mauunknak könnyíthessük...

Mint a fővezér naplójából kitűnik, Tüzes Gábor nagyírú tudományának premijereje: nem sikerült. Egylőre megbukott, de nem vált kegyvesztetté. Továbbra is ottmaradhatott a táborban és szabad a bejárása a mai újlaki templom helyén álló féltve őrzött tüzörsegi műhelyekbe is. Itt sátrak leplezett, egymástól féltett mélyekben kísérleteztek és kotyvasztották a brandenburgi tüzművesek, a császári mesterek és külön címeres sátorban pipázott Gonzales mester és Tüzes Gábor elvesztésén álmódozott. A barát azonban égre tekintő nézésével rá se hederített a spanyol dolyfösségére. Ő külön sátrat kapott és vegyszereit a pápai legátus kérésvára a császári tüzmesterek-től kapta és annak felhasználásáról nem is kellett beszámolnia.

A vár bevételenek nagy napja

Öles, magas alakjára csodálkozva és félelemmel néztek a táborban és pusztá megjelenésével még a csöggetegek is bátorságot kaptak. Mert láták ördögös tudományának hasznát. De a hónapokon át tartó ostrom alatt saját bőrükön is tapasztalhatták. Roham, roham után, mindhiába. Bőmböltek az ágyúk, törték a falak is, de a török ezer keze már cölöpvárakat emelt a rések elé. A császáriak a török gátak elé eleinte máglyákat raktak, de a török vízeseivel már el is oltotta a tüzet. Az ágyúgolyók rombolásait pedig egy-kettőre rendbehozták a védők. De Tüzes Gábor gyujtólövedékével szemben tehetetlen volt a török...

Így jutottak el az általános ostrom nagy napjához. A kalendáriumszámoló mester szeptember 2-át írt a világ firmamentumára. 1686 szeptember 2-ika. A keresztény hadak a mai Levéltár helyén vonuló bástyákra összpontosították rohamozó erejüket. Az ágyúzás már alaposan megromgolta a bástyákat, de a török valóságos cölöperdőt varázstól a szétlőtt bástyák helyére.

Ekkor lépett működésbe Tüzes Gábor.

Néhány jó találat és már égig érő füsttel égtek a cölöpregetegek. A fojtó füst elől menekültek a védők is, kedvező szél fúj, úgyhogy az ostromlók hangyaszerűségű tömege máris betört a várba és a diadal teljes. Az ostromlókat öldöklő rohamukban már nem lehetett megállítani.

A kolduló barát, Tüzes Gábor tudománya elvégezte munkáját, a bástya réseit a török nem tudta újra betönni és győzött a Kereszt.

A kolduló barát Lipót udvarában

De hol járt már akkor Tüzes Gábor. Kőd előtte és kőd utána. A fővezér hiába kerestette. Eltűnt nyomtalanul, járta az országutakat, hirdette az Igét, az ég borult rá enyhet adóan, madarak, állatok a jóbarátjai és dolga mindig akadott az esendő emberiség kertjében. Ha mást nem is adhatott, vigasztaló szavával, csak gyógyítgattott...

A császári futárok csak kerek hosszú esztendő után találtak rá és csak küzdelem után tudták a császári batárban Győrbe szállítani. Itt már várta Lipót császár rendelete. A császár Tüzes Gábornak megengedte, hogy a ferencesek »tüzes« műhelyében elkészíthesse azokat a gyujtogató lövedékeket, amelyekkel Budavárát megvívta. Győri kísérletét »Pethő krónikája« szerint Eggenberg herceg és Kolonics bíbornok is végignézte, majd a főpap batárjában jobbára ültette és úgy vitték Bécsbe: Lipót elé.

Az egész császári udvar remegett, hogy P. Tüzes Gábor kísérletei sikerüljenek. Cölöpvárat építettek, Lipót császár messzelátóval kezében figyelt, már dübörgött is az ágyú hangja és a következő villanásban égígérő tüzoszlop vágódott fel a cölöpvár helyén. Az ujjongó császáriak máris rohantak Tüzes Gábor elé, hogy a császár elé vigyék, de az ágyúk mellett állók csak annyit tudtak mondani, hogy eltűnt a közeli erdőben. Eltűnt örökre. Így nem kaphatta meg a császár kitüntetését sem és ezért halványult el neve a magyar történelemben is.

De eltűnésével méltó volt önmagához. Pap volt, kolduló barát, nem áhitotta a világi kitüntetések, elvégezte Istennek tetsző munkáját és ment, zarándokolt az elhagyott magyar országutakon, hátat fordítva a világ múlandó dicsőségének.

Nagymihály Sándor.